

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 20.051.222
Карпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
доктору економічних наук, професору
Благу Івану Семеновичу

РЕЦЕНЗІЯ

доктора економічних наук, професора, завідувача кафедри економічної кібернетики Карпатського національного університету імені Василя Стефаника Дмитришин Лесі Ігорівни на дисертаційну роботу Леськів Вікторії Віталіївни «Аналіз та оцінка перспектив розвитку циркулярної економіки в Україні», подану до захисту в разову спеціалізовану вчену раду Карпатського національного університету імені Василя Стефаника на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка

1. Актуальність дисертаційної роботи

В умовах зростання дефіциту природних ресурсів та екологічних викликів циркулярна економіка виступає ключовим інструментом забезпечення сталого розвитку. Для України це особливо важливо з огляду на високий рівень енерго- та матеріаломісткості виробництва, а також потребу у зниженні залежності від імпорту сировини. Впровадження принципів циркулярності сприятиме формуванню нових бізнес-моделей, розвитку інновацій та підвищенню конкурентоспроможності національної економіки. Крім того, це створює передумови для інтеграції України у європейський простір сталого розвитку та досягнення цілей кліматичної нейтральності. Актуальність теми «Аналіз та оцінка перспектив розвитку циркулярної економіки в Україні» зумовлена необхідністю переходу від лінійної моделі господарювання до більш стійкої та ресурсоефективної системи. Таким чином, дослідження перспектив циркулярної економіки має не лише наукове, але й практичне значення для економічної політики держави.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Роботу виконано в межах науково-дослідної роботи кафедри економічної кібернетики Карпатського національного університету імені Василя Стефаника «Моделювання процесів управління в соціально-економічних системах» (номер державної реєстрації 0113U005083, 2013–2027 рр.), де авторкою визначено роль цифрових технологій у розвитку циркулярної економіки та обчислено часову оцінку досяжності цілей розвитку циркулярної економіки України.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз змісту дисертаційної роботи та наукових публікацій здобувачки дає підстави стверджувати, що сформульовані в дослідженні завдання, отримані результати й узагальнені висновки є логічно послідовними та науково обґрунтованими. У роботі відповідно до встановлених вимог належним чином обґрунтовано актуальність теми, чітко визначено об'єкт дослідження — процеси формування, функціонування та розвитку циркулярної економіки в національних економічних системах, а також предмет дослідження — теоретичні, методичні й прикладні засади оцінки та розвитку циркулярної економіки, включно з інструментами цифрової трансформації. Поставлена мета дослідження та система завдань повністю корелюють із обраною тематикою й забезпечують її комплексне розкриття. Інформаційно-джерельну основу роботи становить репрезентативний масив наукових джерел, що налічує 148 позицій, з яких 115 — іноземними мовами, що свідчить про ґрунтовне опрацювання сучасних вітчизняних і зарубіжних досліджень за проблематикою дисертації.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації Леськів В.В., характеризуються високим рівнем обґрунтованості та логічної цілісності. Це забезпечено системним поєднанням теоретичного аналізу й емпіричних досліджень у сфері оцінки та розвитку циркулярної економіки. Теоретичні узагальнення ґрунтуються на опрацюванні широкого кола сучасних наукових концепцій, зокрема системного, історичного, наративного, компаративного підходів. Авторкою використано значний масив вітчизняних і зарубіжних наукових та статистичних джерел, що дозволило комплексно охарактеризувати досліджувану проблематику.

Обґрунтованість результатів підтверджується коректним застосуванням сучасного економіко-математичного інструментарію, зокрема реляційний аналіз Грея, економетричні методи, методи прогнозування, модель Басса. Застосовані методи повністю відповідають меті та завданням дослідження і дозволяють адекватно оцінити стан та можливості розвитку циркулярної економіки в національних економічних системах, вплив цифровізації та оцінку досяжності цілей розвитку циркулярної економіки. Використання офіційних статистичних даних України, країн ЄС та міжнародних організацій забезпечує достовірність отриманих емпіричних результатів.

Сформульовані у роботі висновки логічно впливають з результатів проведеного аналізу та узгоджуються з сучасними тенденціями економічного розвитку. Виявлені причинно-наслідкові зв'язки між цифровими технологіями та циркулярною економікою підтверджені результатами кореляційного та регресійного аналізу. Запропоновані рекомендації щодо прогнозової оцінки перспектив розвитку циркулярної економіки мають системний характер і базуються на кількісно перевірених залежностях. Їх реалізація є економічно доцільною та практично доречною в умовах євроінтеграційних трансформацій.

Загалом наукові положення, висновки й рекомендації дисертації є теоретично виваженими, методологічно обґрунтованими та емпірично підтвердженими, що свідчить про високий ступінь їх наукової достовірності.

4. Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Отримані в дисертації результати вирізняються переконливою науковою новизною та мають вагому практичну значущість. Подана робота є цілісним і системним науковим дослідженням, присвяченим розробці теоретико-методичних засад та прикладних рекомендацій щодо аналізу та перспектив розвитку циркулярної економіки України з урахуванням міжнародних тенденцій, зовнішніх та внутрішніх загроз та новітніх можливостей цифрових технологій.

Важливим науковим доробком здобувачки є сформована система індикаторів Європейського Союзу, яка адаптована до українських реалій із застосуванням реляційного коефіцієнта Грея як інструменту об'єктивного аналізу в умовах неповноти даних, результатом використання яких стала прогностна оцінка та визначення часової досяжності цілей розвитку циркулярної економіки в Україні (стор. 78-93).

Доцільно відзначити запропонований методичний базис оцінки та розвитку циркулярної економіки, який поєднав в собі методи інтегрування за умов неповноти даних та модель визначення часової досяжності цілей (стор. 53-67).

Здобувачкою запропоновано оригінальну методику прогностної оцінки перспектив розвитку циркулярної економіки в Україні на основі моделі Басса, яка дала змогу розрахувати часові межі досяжності цілей розвитку циркулярної економіки в Україні за рахунок впливу на неї цифрових технологій (стор. 144-155).

Також удосконалено класифікацію цифрових технологій, релевантних для переходу до циркулярних моделей, шляхом інтеграції сучасних підходів Індустрії 4.0 і 5.0, що дозволило визначити їхній вклад у формуванні цифрової інфраструктури циркулярності та підтримці сталих трансформацій в Україні (стор. 115-143).

Аналіз наукової новизни, теоретичних положень, отриманих результатів, висновків і рекомендацій, викладених у дисертаційній роботі, свідчить про їх відповідність критеріям наукової обґрунтованості, новизни та достовірності. Зазначені положення є результатом самостійних наукових напрацювань авторки, характеризуються науковою цінністю та практичною значущістю й повністю узгоджуються з вимогами, встановленими для дисертаційних досліджень на здобуття ступеня доктора філософії.

5. Теоретичне та практичне значення роботи, використання результатів дослідження

Теоретичне значення дисертаційної роботи полягає у поглибленні наукових уявлень про аналіз та оцінку перспектив розвитку циркулярної економіки в Україні. Отримані результати розширюють методологічні засади аналізу перспектив розвитку циркулярної економіки на макроекономічному рівні. Сформульовані положення можуть бути використані як теоретична основа для подальших наукових досліджень у сфері циркулярної економіки та сталого розвитку.

Практичне значення отриманих результатів полягає у застосуванні теоретико-методологічних та практичних пропозицій при формуванні державних та регіональних програм розвитку циркулярної економіки та реалізації цілей сталого розвитку в Україні. Узагальнено результати дисертаційної роботи та пропозиції авторки стосовно адаптації системи індикаторів циркулярної економіки Європейського Союзу до українських реалій та визначення на їх основі часової досяжності цілей розвитку циркулярної економіки в Україні.

Загалом результати дослідження мають як наукову, так і прикладну цінність та можуть бути впроваджені в практику економічної політики. Практичне значення отриманих результатів підтверджується тим, що розроблені теоретико-методичні положення доведені до рівня практичних рекомендацій, спрямованих на розробку дієвих механізмів формування державних та регіональних програм розвитку циркулярної економіки.

Отримані результати дослідження знайшли своє практичне застосування в діяльності міжнародної ІТ-компанії SoftJourn-Україна в частині аналізу та оцінки ролі цифрових технологій у розвитку циркулярної економіки (довідка № 2026-11/4 від 07.04.2026 р.). Теоретичні положення та практичні рекомендації дисертаційної роботи використані в навчальному процесі при викладанні курсів «Економіка сталого розвитку», «Циркулярна економіка», «Прогнозування соціальних та економічних процесів» для студентів спеціальності Економіка та міжнародні економічні відносини на економічному факультеті Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка № 03.04-29/07 від 29.04.2026 р.).

6. Оцінка змісту та завершеності дисертації

Аналіз змісту дисертації, опублікованих праць підтверджує достатній ступінь завершеності наукових розробок, обґрунтованим змістом висновків і рекомендацій, що містяться у дисертації і виносяться на захист. Дисертаційна робота є логічно побудованим, цілісним і завершеним науковим дослідженням, у якому послідовно розкрито теоретичні, методологічні та прикладні аспекти циркулярної трансформації економіки України. Зміст дисертації відповідає спеціальності 051 Економіка. Мета дослідження відповідає темі дисертації.

Структура роботи відповідає поставленій меті та завданням дослідження, а зміст усіх розділів взаємопов'язаний і спрямований на досягнення єдиного наукового результату. Дисертація характеризується внутрішньою логічною узгодженістю, науковою аргументованістю та достатнім рівнем теоретичного і емпіричного обґрунтування. Отримані результати доведені до рівня практичних рекомендацій, що свідчить про завершеність дослідження. Висновки ґрунтуються на результатах проведеного аналізу та повністю відображають зміст виконаної роботи. Загалом дисертація відповідає вимогам, що висуваються до кваліфікаційних наукових праць на здобуття ступеня доктора філософії.

Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота містить 21 таблицю, 24 рисунки, 3 додатки. Список використаних джерел складається з 148 найменувань на 17 сторінках. Додатки розміщені на 29 сторінках. Всі розділи та підрозділи дисертаційної роботи містять результати, які становлять суттєвий науковий інтерес, є обґрунтованими та достовірними.

У висновках узагальнено основні результати дослідження, сформульовано науково обґрунтовані положення та практичні рекомендації щодо аналізу та перспектив розвитку циркулярної економіки України з урахуванням міжнародних тенденцій, зовнішніх та внутрішніх загроз та новітніх можливостей цифрових технологій. Висновки логічно випливають із змісту розділів і повністю підтверджують досягнення поставленої мети та виконання завдань дисертаційної роботи.

Сукупність розглянутих обставин, проведений аналіз, висновки та рекомендації дисертації дозволяють стверджувати, що вони є достовірними та обґрунтованими, а дисертація є завершеною працею.

Аналіз змісту анотації та основних положень тексту дисертаційного дослідження Леськів В.В. засвідчив їхню повну ідентичність в частині формулювання мети, об'єкту, предмету, завдань, положень новизни, висновків до розділів, загальних висновків. Загалом зміст анотації відтворює інформацію про методологію дослідження, способи аргументації положень, основні ідеї тексту дисертації, викладені стисло. Анотація не містить інформації, яка була б відсутньою в дисертації. Дисертація та оприлюднена анотація оформлені згідно з Вимогами до оформлення дисертації, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами), зареєстрованими в Міністерстві юстиції України 03.02.2017 за № 155/30023.

7. Повнота викладення основних положень, висновків і рекомендацій дисертації в наукових працях, зарахованих за темою дисертації

Основні наукові положення дисертаційної роботи, отримані результати дослідження та сформульовані практичні рекомендації повною мірою висвітлено у 9 опублікованих наукових працях здобувача. Серед них: 5 наукових статей (з них 5 – у фахових виданнях України); 4 – публікації в наукових конференціях. Загальний обсяг публікацій – 3,31 друк. арк., у тому числі авторці належить –

2,85 друк. арк. Опубліковані роботи коректно відображають зміст дисертації та основні результати, винесені на захист. У наукових працях, виконаних у співавторстві, чітко зазначено особистий внесок здобувачки. Отримані результати пройшли належну апробацію під час обговорення на науково-практичних конференціях різного рівня. Аналіз публікаційної активності дисертантки підтверджує її повну відповідність вимогам пункту 8 Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

8. Дотримання норм академічної доброчесності

У дисертаційній роботі всі запозичення супроводжуються належними посиланнями на джерела, що відображені у списку використаної літератури, а також чітко окреслено особистий внесок здобувачки у наукових працях, виконаних у співавторстві. У цілому авторкою дотримано вимог академічної доброчесності та положень чинного законодавства у сфері авторського права.

9. Дискусійні положення щодо змісту дисертації

Зважаючи на отримані позитивні результати проведеного дослідження та підкреслюючи науково-практичну значимість висновків і пропозицій дисертантки, варто звернути увагу на окремі недоліки та положення, які є предметом дискусії:

1) Авторкою проведено аналіз сутності поняття циркулярна економіка на основі дослідження кількості публікацій в Scopus та пошукових запитів в Google Trends. Разом із тим, застосування інших баз даних для дослідження сутності поняття циркулярна економіка дало б можливість розширити спектр дефініційного аналізу.

2) Окремі положення щодо взаємозв'язку цілей сталого розвитку та циркулярної економіки у роботі обґрунтовані достатньо переконливо та базуються на результатах дефініційного аналізу, однак у ряді випадків доцільно було б посилити аргументацію шляхом більш чіткого розмежування причинно-наслідкових і кореляційних зв'язків. Це дозволило б підвищити рівень інтерпретації отриманих результатів і уникнути можливих узагальнень при поясненні зв'язку між циркулярною економікою та сталим розвитком.

3) Висновки щодо доцільності переходу до циркулярної моделі економіки від лінійної є обґрунтованими, проте потребують більш детального пояснення механізмів її практичної реалізації.

4) Твердження щодо суттєвого внеску цифрових технологій в розвиток циркулярної економіки є логічно обґрунтованим, однак потребує більш чіткого підтвердження з урахуванням отриманих емпіричних результатів, зокрема результатів кореляційного та регресійного аналізу.

5) У дисертації авторкою обґрунтовано доцільність застосування реляційного індексу Грея як інструменту інтегрального оцінювання розвитку циркулярної економіки, що відповідає сучасним підходам до комплексного аналізу в умовах неповних даних. Водночас вибір вхідних змінних, попри загальну логічність, міг би бути додатково деталізований із позицій теоретичної узгодженості та чутливості результатів до їх варіації, що дозволило б підвищити обґрунтованість отриманих інтегральних оцінок.

Однак, зазначені зауваження суттєво не применшують загальної цінності положень, винесених здобувачкою на захист і загальної високої оцінки дисертаційної роботи.

10. Загальна оцінка дисертаційної роботи та її відповідність чинним вимогам

Дисертаційна робота Леськів Вікторії Віталіївни «Аналіз та оцінка перспектив розвитку циркулярної економіки в Україні» є цілісним і концептуально виваженим науковим дослідженням, що характеризується внутрішньою логічною послідовністю. Дослідження виконано на належному теоретико-методологічному рівні з використанням сучасних наукових підходів та комплексу актуальних методів наукового пізнання.

За своїм науковим рівнем та практичною цінністю, ступенем новизни представлених результатів, дотриманням академічної доброчесності, достовірністю результатів, змістом та оформленням вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами) та вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. (зі змінами) «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», Вимогам до оформлення дисертації відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами), а її авторка Леськів Вікторія Віталіївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» (галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»).

Рецензент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економічної кібернетики
Карпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Леся ДМИТРИШИН